

בדרך סני

2/10

מחנה "מרגוע ובריאות"

השליחים שבו מפריז לאזור פגישה נוספת עם נציגי המוסד והפעם בפיהם בשורה משמחת. אם נצליח לארגן כארבע מאות חמישים מעפילים, ישלח המוסד אוניית מעפילים לחופי צפון אפריקה. לאחר דיתים בין ראשי התנועה לשליחים, הוחלט שמוטב כי ההפלגה תצא מחופי אלג'יריה משתי סיבות מרכזיות: הראשונה - אלג'יריה, שאמנם יושבה ברובה ערבים, הייתה נפה (Departement) של צרפת ולא מדינה חסות (Protectorat) כמו תוניסיה ומרוקו, כך שהסדר והשלטון הצרפתיים היו דומיננטיים יותר במדינה. השנייה - יהודים עשירים שהיו מקורבים לשלטונות הצרפתיים באלג'יריה, יכלו בקשריהם ובממונם לתרום להצלחת ההעפלה. עתה היה עלינו לפתוח בהכנות לגיוס מעפילים פוטנציאליים בשלוש המדינות (אלג'יריה, תוניסיה ומרוקו) ולמצוא את המקום בו נוכל לרכז את המעפילים ולהעלותם על הספינה.

בתוניסיה החל משה סיטרוק לארגן קבוצות עולים שיחצו בהיחבא את הגבול שבין תוניסיה לאלג'יריה. במרוקו ארגנו סם אביטל ואלי אוהיון את המועמדים בקבוצות של "צופים" שיצעדו ויחצו את גבול מרוקו-אלג'יריה למחנה צופים שנקראו, ריכרול, מזרר לגרול, ראלג'יריה - שלהנדיל מברוקן ובתוניסיה

היו יהודייה מאורגנים פחות ותנועתנו לא הצליחה לחדור לקהיליות יהודיות רבות - המשימה הוטלה עלי. לכן נאלצתי לכתת את רגלי ולעבור בין הקהילות בערים ובעיירות השונות כדי לנסות ולגייס צעירים וצעירות להעפלה לארץ ישראל.

לניסיון הגיוס הראשון נסעתי לביסקרא (Biskra) בחברת השליח אפרים. הגענו לעיר השוכנת במרכז נווה מדבר ומוקפת המוני עצי פרי ורקלים. בעיר חיו כשניים עשר אלף תושבים ביניהם כשמונה מאות יהודים שהתחלקו בין

שתי חמולות שבראשן עמדו משפחת טויטו ומשפחת כליפא.

הגענו אל העיר בערב שבת, סעדנו בבית משפחת טויטו וביום שלמחרת ניגשנו לבית הכנסת שם נאמתי וסיפרתי על ארץ ישראל ועל העלייה לארץ. בסוף דברי הזמנתי את כל המעוניינים לשמוע פרטים נוספים על פועלנו לבוא בערב לבית משפחת טויטו, שם אפרים ואני סיפרנו לנוכחים כי אונית מעפילים בלתי לגאלית עומדת לצאת לארץ. מועד ההעפלה נקבע לסיבות פסח ואני הבטחתי כי אשלח מכתב לבית משפחת טויטו לפני המועד שיקבע. הדגשתי את רצוננו בעולים צעירים, ללא משפחות, עקב קשיי המסע לארץ וצרכיה הדחופים של המדינה שבורך.

דברינו התקבלו בהתלהבות רבה ולאחר הביקור המוצלח שבנו לאלג'יר. אפרים התפנה לעסוק בארגון ההעפלה ואילו אני המשכתי להתרוצץ בין הערים השונות של אלג'יריה. פיתחתי לי שיטה שעבדה יפה: נהגתי לנסוע בדרכם לעיר או עיירה שידעתי שמתקיימת בה קהילה יהודית, כשהגעתי אל העיר בירדתי היכן נמצא בית הכנסת ובתפילת הערבית הופעתי בעזרת הנשים. נוכחותי עוררה מיד עניין. בחורה צעירה, לא מוכרת בעיר, המגיעה לתפילת ערבית ביום חול לא הייתה תופעה שכיחה בבתי הכנסת. לכן, עם תום התפילה, כשיצאתי מבית הכנסת, המתפללים נהגו לגשת אלי ולהתעניין בי ובמעשיי.

"יש ביניכם ציונים?" נהגתי לשאול, ולפחות אחד המתפללים היה מודהה ככזה. הייתי פונה אלי, מציגה את עצמי, ומבקשת שיארגן בביתו, עוד באותו ערב, פגישה עם כחמישה עשר - עשרים צעירים יהודים. האישה היה מוסר לי את כתובתו, מסביד לי כיצד להגיע ובדרך כלל לא שואל דבר.

בערב, רבינו, בקשתנו בתחילה מהצעירים והצעירות שישמרו את דבר

ההתכנסות ואת הדברים שאני עומדת לומר בסדר. לאתר שהבטיחו שבך יעשו, סיפרתי להם על התארגנות הפלגת הספינה לארץ ישראל מחופי אלג'יריה, פירטתי את סכנות המסע ותיארת את המצפה להם בארץ ישראל. את פרטי המועד והמיקום המדויקים הבטחתי לשלוח במכתב, שיגיע - בסמוך למועד ההעפלה - לביתו של האישה שאירח אותנו, וציניתי שהם יכולים להביא עמם רק מזוודה אחת קטנה. כשנפרדתי מהם הדגשתי שוב שעליהם לשמור את דבריי בסודיות מוחלטת.

כך המשכתי לעבור בין הערים והעיירות השונות של אלג'יריה, לעתים אפרים הצטרף אליי אך בדרך כלל נסעתי לבד. כדי לחסוך בזמן, נסעתי לעיר קונסטנטיין (Constantine), ברכבת לילה והגעתי אל התחנה השוממה לקראת חצות ללא כתובת של מקום לינה ומבלי להכיר את העיר. בתחנה עמד אדם חשוד שבתן אותי, וכשהתחלתי ללכת הוא החל לצעוד אחריי. לא ידעתי לאן ללכת, הרחובות היו ריקים והאיש המשיך לעקוב אחריי ואף לצמצם את הפער בינינו. למרות שלכי רפק בעוז המשכתי לצעוד בבטחה, כאילו אני מכירה היטב את העיר, וחפשתי אחר שלט של מלון. הרחובות כולם נראו לי אותו הדבר, החנויות סגורות, החלונות מוגפים, המדרכות נטושות, ורק אותו אדם ממשיך לעקוב אחריי. לבסוף הבתנתי בשלט של מלון, נכנסתי פנימה, רועדת מפחד, והזמנתי חדר.

בביקור אחר, הזכור לי הרבה יותר לטובה, נסעתי לעיר המדברית קולום-בהשר (Colomb-Bechar) ששכנה בדרום, בסהרה. במשך שעות ארוכות נסעה הרכבת בין דיונות עד שהיעחי לעיר המבודדת וכשירדתי בתחנת הרכבת הייתי כולי לבנה מאבק החולות.

בינתיים, באלג'יר, עסקו שליחי המוסר בהכנות להעפלה. שלושה שליחים נוספים הגיעו מהארץ לאלג'יר, יאני אבידוב, איש נהלל, שפעל לפני כן בסוריה וביוון והגיע לאלג'יר במסווה של סוחר תמרים, יעקב כרוז שעסק, כנראה, ב"ענייני" המוסד ורפאל חמל מקיבוץ כברי. בתחילה סירב רפאל לקחת חלק בארגון ההעפלה, הוא טען כי נשלח לעבודות חינוכיות במסגרת התנועה ולא להעפלה, אך תוך זמן קצר גויס גם הוא למשימה.

על השליחים באלג'יר היה למצוא משרד ואיש קשר בעיר, לאתר מקום מתאים להפלגה ולחפש אזור מתאים להקמת מחנה המעפילים. איש הקשר נמצא כדמותו של הנרי מסגיש, אחד מחברי המתתרת היהודית לשעבר, שהיה בעל קשרים בדרג הביטחון של המשטרה. הוא השכיר, בחמורה לחשלומו חודשי,

את אחד מחדרי ביתו ששימש את השליחים כמשרד והעמיד לרשותם את מכונתו ואת עצמו.

כדי לאתר מקום מתאים להפלגה יצאו אפרים, יאני, מסגיש וקרוב משפחתו שעסק בדייג והיה בעל קשרים בעולם התחנות, לסיורים לאורך החוף במכוניתו

של מסגיש. מדי פעם עצרו את המכונית, יאני ואפרים בדקו את תנאי החוף, הזרמים ועומק המים ואילו מסגיש וקרוב משפחתו ישבו ודגו דגים.

במקביל חיפשו השליחים אזור מתאים להקמת מחנה ולאחר חיפושים קרחתיים נודע לאפרים שבקרבת העיר טנס (Tenes), כמאה שבעים ושישה קילומטרים מערבה מאלג'יר, ישנה חלקת אדמה עזובה השייכת ליהודי. מיד יצאו הארבעה לבדוק את החלקה ואכן מצאו שטח אדמה בן שש מאות ושישים דונם, חלקו חורשת אורנים וחלקו מדרון תלול למדי היורד אל הים. כמה קילומטרים מהחלקה מצאו אפרים ויאני מפרץ עם מים עמוקים וכניסה רחבה למדי מצד הים, דרכה תוכל ספינה להיכנס ולעגון. כאשר שבו יאני ואפרים לשני מלוויהם, שכמנהגם ישבו בשתיקה ורגו דגים, וסיפרו להם בהתרגשות על המפרץ שמצאו, אמרו השניים כי במרחק קילומטר מהמפרץ שמצאו שוכן כפר ערבי.

למרות המגבלות - המרחק הרב מאלג'יר או מכל עיר אחרת (העיר "הקרובה" טנס הייתה במרחק של שלושים קילומטרים), התנאים הגיאוגרפיים הבעייתיים והקרבה לכפר הערבי - החליטו יאני ואפרים ששם יוקם המחנה. עתה נותר להם לבקש את הכירת השטח מבעליו היהודי, מולכו שמו, ששמח בל כך על העניין (התמוה לטעמו) שגילו בחלקת אדמתו הרחוקה והנטושה, עד שמיהר להחכיר להם את השטח בוול ומבלי לשאול שאלות מיותרות על מטרות החכירה.

משנחכר השטח, הוריעו השליחים על ההתקדמות בהכנות לאנשי המוסד בפריז, ואילו עלינו היה להכשיר את המחנה לקליטת העולים. רפאל (שכאמור נעתר להפצרותינו וזנח את הפעולות החינוכיות שלשמן בא לצפון אפריקה) יצא בחברת כחמישה עשר חברי הכשרת "רוביגו" לשטח המחנה. הם חפרו בורות ספיגה שישמשו בתי שימוש, ניקו משטחים בין העצים שבחורשת האורנים והקימו את האוהלים - שקיבלנו בהשאלה מאחד הציננים העשירים

של אלג'יר - חלקם בחורשה וחלקם בשטח הפתוח. כמו כן קיבלנו מחצלות שישמשו כמזדונים ופנסי רוח לתאורה. בשטח עמדה בקתה קטנה שהוסבה למטבח וכן באר מים שממנה ניתן היה לשאוב מים לשחייה ולבישול. במקום גלוי הוצב שלט גדול שעליו נכתב "מרגוע ובריאות". כרי שיהיה לכך כיסוי

"חוקי", הצלחנו, בעזרת נכבדי הקהילה היהודית באלג'יר, להקים לשם כך אגודה פיקטיבית.

על פי החוכנית, המעפילים שבאו משלוש המדינות יגיעו ראשית לאלג'יר ומשם יילקחו אל המחנה. לשם כך ארגנו שלוש נקודות איסוף לקליטת המעפילים בלילה הראשון לבואם, הלגתם ושליחתם, עם בוקר, אל המחנה. האחת - בבית הספר אליאנס. על המעפילים היה להיכנס לבית הספר בלילה, לישון על ספסלי התלמידים, והשכם בבוקר, לפני תחילת הלימודים, לעזוב את בית הספר. את המבנה "תרמה" לנו שוערת הבניין, גברת אבו, שעשתה זאת ללא ידיעתו של מנהל בית הספר. השנייה - חמאם (בית מרחץ) בהנהלה יהודית. שם יכלו המעפילים לישון בתוך האמבטיות הריקות ולעזוב בבוקר לפני פתיחת השערים למתרחצים. השלישית - מסעדה של אחד ממקורבינו, מיוזן כהן שמו. בתשע בערב, לאחר סגירת המסעדה, ניתן היה להצמיד את השולחנות והכיסאות לקירות והמעפילים יכלו לנוח על הרצפה עד בוא הביקר.

משהסתיימו ההכנות, כל שנותנו לנו היה להמתין להודעה מהמוסד בפדיון שהתחייב להתדיע על בוא האונייה כשבועיים-שלושה מראש. לקראת חג הפסח, ההודעה המיוחלת התקבלה, העברנו אותה לאחראים בתוניסיה ובמרוקו, ואני שלחתי את המכתבים לציונים שמינתי כנציגיי בערים ובעיירות השונות בהן ביקרתי.

בחורן זמן קצר זדם של מעפילים, משלוש המדינות, החל להגיע לאלג'יר ולהיקלט בשלושת "מקלטי הלילה" שהכנו. "הצופים" ממרוקו, קבוצות העולים מתוניסיה, ומשפחות שלמות, על כל מיטלטליהן, מעדי ועיירות אלג'יריה. למרות שהבהרתי באופן חד משמעי שלהעפלה זו אנו מחפשים רק צעירות וצעירים, מכרו משפחות רבות בערים בהן ביקרתי את רכושן, סגרו את עסקיהן, עזבו את בתיהן ונהגו לאלג'יר, הכול כדי לעלות לארץ ישראל.

דויד זאגה, מיהודי אלג'יר, תרם לנו מכונית משא שבתחילה העבירה מוצרים שונים למחנה ולאחר מכן הסיעה משלושת מקלטי הלילה את המעפילים אל מחנה המדגוע והבריאות שעל שפת הים. חבר התנועה, איוון ח'ג' (אילן הדס), מונה לנהל המשאית וישב מאחורי ההגה יום ולילה, כשהוא חוסך תנומות קצרות

בין הסעה להסעה.

במתנה קיבלו את פני המעפילים רפאל חמל וחברי ההכשרה. אשר סעדה נקבע באקונום, ואני הצטרפתי אליהם תוך זמן קצר ומוניתי לאחראית על המשפחות עם הילדים. המחנה תולק לשניים: בחורשה, מוסתרים בין העצים, הוקמו האוהלים עבור העולים ממרוקו ותוניסיה שנכנסו לאלג'יריה באופן בלתי חוקי. בחלק החשוף שיכנו את המשפחות האלג'יריות שעם שהותן במחנה לא הייתה כל בעיה חוקית. תוך זמן קצר, התמלא המחנה במעפילים, ולמתבונן מהצד נגלה מחזה מעט מוזר - "מרגוע ובריאות", אמנם על חוף הים, אך בנוי אוהלים עלובים ומחצלות ומיושב בהמוני משפחות שללא כל קשר למעמדן הכלכלי עד עתה, נראו כולן, בעקבות תנאי המחנה הדלים, כמו משפחות פליטים.

המחנה נועד לארבע מאות וחמישים "נופשים", אך ממרוקו, תוניסיה ואלג'יריה נהרו אלינו כשש מאות יהודים. האקונום, אשר סעדה, אשר מטבעו היה חסכן וזהיר, החליט שלא להסתכן והנהיג משטר צנע חמור. לאחר שנוכחנו כי למחנה הגיעו גם משפחות רבות, הוחלט שהן יקבלו מוצרי מזון ויבשלו לעצמן, ואילו המוני הצעירים בישלו בתורניות במטבח הרעוע שהקמנו ואכלו יחד. לארוחת הבוקר - תה, לחם ודיבה. ארוחת צהריים - מרק, סרדינים ותמרים. ארוחת ערב - שוב תה, לחם ודיבה, וכל אלה כמנות מצומצמות ביותר. למרות הרעב, ידו הקמוצה של האקונום קידמה את הבאות. במחנה השתכנו, כאמור, כמאה וחמישים מעפילים יותר משתכנו, וכמקום המתנה בת שבועיים-שלושה עד בוא הספינה, שהינו במחנה כחודש וחצי.

העלייה לספינה תוכננה במפרץ עמוק המים והסגור שאיתרו השליחים, ממנו יכלו המעפילים לעלות ישירות על סיפון הספינה. המוסר, שפקק ביכולותיהם "הימיות" של יאני ואפרים, שלח אל המתנה את קפיטן וייל, יהודי אלזאסי שפיקד בזמנו על אחת האוניות הגדולות של צרפת. הוא בדק את

המפרץ, פסל את קביעתם, והרחיק את מקום העגינה מזרחה מהמפרץ. פסיקתו אילצה אותנו לשנות את כל תוכניותינו. המיקום החדש חייב עגינה מרוחקת מהחוף ועל השליחים היה לארגן סירות קטנות שיוכילו את המעפילים אל הספינה. לשם כך הס נאלצו ליצור קשר עם מבריחים מקצועיים, באמצעות

קשרים עם העולם התחתון, ולארגן כסף נוסף עבור שכרם.

המצב היה קשה. האוכל שאכלנו דל ולעתים בקושי אכיל, את המים המעטים ששאבנו מהבאר שתינו במסודה ובמי הים שטפנו בלים התרחצנו. תושבי המחנה המורעבים הסתובבו מותשים ומשועממים, בעיקר המבוגרים שביניהם. לצעירים ארגנו סדר יום קבוע וכוחותינו המעטים הפעלנו אותם. מעבר להכנת האוכל, הגשתו ושיטפת הכלים בים, ערכנו שיעורים לעברית, לימדנו שירים עבריים, ניהלנו שיחות בנושאים ציוניים, ארגנו פעילויות ספורטיביות ותרגלי סדר. בכל ערב הדלקנו מדורה גדולה על ראש גבעה סמוכה. לפי התוכנית, לקראת מועד בואה של הספינה היה עלינו להדליק מדורה כדי לסמן את מיקומנו, אך אנחנו התחלנו לעשות זאת מיומנו הראשון במחנה כדי שתושבי הכפר הערבי הסמוך יתרגלו לכך והמדורה לא תעורר בהם חשד. כמו כן הסתדרו הצעירים מדי ערב בשורות, צעדו צעדה צבאית וזועשת עד לקרבת הכפר, ידו אל קו המים וחזרו אל המחנה לאורך החוף. כך הצעדות אל החוף ושמשו היטב ואילו השיבה ממנו, דרך החוף החולי, נעשו בדממה. גם זאת עשינו כדי שילל ההעפלה לא יעורר חשד בקרב הערבים.

התנאים הקשים במחנה הביאו חלקים מיושבינו, בעיקר אלה שהגיעו עם משפחותיהם, לצאת אל הכפר הערבי ולהחליף בגדים תמורת מוצרי מזון בסיסיים. הפצרנו בהם שוב ושוב שיפסיקו, הסבדנו להם שהם מסכנים בכך את המחנה, אך הם המשיכו בשלהם. באחד הימים הופיעה בכניסה למחנה מכונת משטרה ממנה יצאו שני שוטרים צרפתיים. אנשי ההכשדה מיהרו לאסוף את כל הצעירים המרוקאים והתוניסאים ושלאו אותם, יחד עם השליח הפאל, להסתתר בתורשה. סם אביטל, אשר סעדה ואני, קיבלנו את פניהם של השוטרים באוהל ההנהלה. השיחה בינינו התנהלה ברוח טובה. הגשנו להם כוסיות משקה חריף, התבדחנו, אך בכך לא יכולנו להפיג את חשדותיהם בדבר מחנה הבריאות והמרגוע שניהלנו.

"לתחנת המשטרה בטנס הגיעו תושבים מהכפר וסיפרו לנו שאנשים מהמחנה שלכם באים להחליף אצלם בגדים בתמורת למזון." אמרו, "איזה מין מחנה מרגוע ובריאות זה? האנשים גרים באוהלים וישנים על מתצלות? אין להם מספיק אוכל אז הם מחליפים את הבגדים שלהם בשביל קצת אוכל?"

"האנשים האלה באו מדרום אלג'יריה," אמרתי בלי להתבלבל, "שם אין ים. כל החיים שלהם הם תלמו לדאות את הים, לנוח על החוף ולהתרחץ בו, אבל הם אנשים דלי אמצעים. לכן יכולנו לספק להם רק את החנאים המינימאליים, הזהרנו אותם מראש והם הסכימו." אינני יודעת אם השוטרים קיבלו את ההסבר שהמצאתי, אך עם תום השיחה הם ביקשו לדאות את האנשים המתגוררים באוהלים ולבדוק את תעודותיהם. "בשמחה" אמרתי בביטחון רב, הרי המרוקאים והתוניסאים הסתתרו בין עצי החורשה. לקחנו את השוטרים לאוהלים של המשפחות האלג'יראיות. הם בדקו את ניירותיהם וראו שמוצאם הוא מביסקרה, קולומבשה, קונסטנטין ומערים ועירות נוספות באלג'יריה.

"למראית עין הכול נראה בסדר." אמרו השוטרים, "אנחנו לא מוצאים כאן כל בעיה חוקית. אבל תגידו בבקשה לאנשים שלכם שיפסקו ללכת אל הכפר כי אחרת הבעיות יתעודרו שוב."

בערב, סביב המדורה, כינסנו את כל תושבי המחנה. בולם ידעו על ביקור הפתע של המשטרה. "אנחנו יודעים שהתנאים במחנה קשים," אמרתי, "אבל בשום אופן אסור שתמשיכו ללכת אל הכפר הערבי כי הדבר מסכן את כולנו. אתם אנשים חופשיים. אם קשה לכם מדי, אתם מוזמנים לקום ולעזוב את המחנה ואנחנו נקבל זאת בהבנה מלאה ולא נתייחס לאף אחד כמוג לב. אבל אם אתם בוחרים להישאר, אתם חייבים לשמור על כללי המחנה ולא ללכת יותר אל הכפר הערבי."

המעפילים כולם, פניהם מוארים באור האדמדם והמרצד של המדורה, הביטו בנו בדממה. אף אחד לא קם. אף אחד לא הוציא הגה. חלקם כי גמרו אומר לעלות לארץ ישראל בכל מחיר, אחרים ביוון שמכרו את כל רכושם ובתייהם ולא היה להם לאן לחזור. הם עמדו בהבטחתם במשך שבעת ימים. לאחדיו רבים מהמעפילים שבו לסורם וחזרו לסחור עם עדביי הכפר.

על אף דרישת השליטים, שישבו במשרדם באלג'יר, למכשיר קשר, הם נאלצו לתקשר עם אנשי המוסד בפריז במכתבים, מברקים ושיחות טלפון מוצפנות. "הסבתא טרם נגמרה." נאמר לאפרים מרודי (כינויו של שמריה

צמרת מבית השיטה), שליח המוסד במרסיי, "אינה באה בחשבון לשום תוכנית עם השומרת מפני שלא תהיה מוכנה כמה שבועות." ("הסבתא" - כינוייה של הספינה שיועדה לנו, "השומרת" - כינוי לכל ספינה באשר היא).

לאחר המחנה מורטת עצבים, כעוד אנחנו מנסים בכל כוחותינו המתדלדלים לדאוג לתושבי המחנה, להאכילים ולהעסיקם, קיבל אפרים, בבוקר ה-10 במאי, הודעה מרודי: "הסבתא מתקדמת כסדר. תגיע כנראה הלילה לאטלס. רודי עושה סידורים לכל מה שנוחץ בדרך."

הספינה שיועדה לנו נבנתה בשנת 1877 ושימשה ספינת משמר החופים באיי שטלנד, כמאה ושישים קילומטרים צפונית לחופי סקוטלנד. היא נקנתה על ידי שמעון פילדס, יוני שעבר עם המוסד, בסכום של אלפים דולר לקראת סוף 1946, ונשלחה למרסיי לשם התקנתה כספינת מעפילים. תקלות שונות בדרך האריכו את מסעה והיא הגיעה ליעדה רק כפברואר 1947. במרסיי החלו אנשי עלייה כ' בהסבתה ל"אונית מעפילים". כבטן הספינה הוכנסו דרגשי שינה בני שלוש קומות והותקנו שני מאווררים גדולים בחזית הגשר להקלה על ענמס החום. בדרך כלל, השמות של אוניות המעפילים נקבעו על ידי אנשי המוסד בפאריז, אך הפעם, מכיוון שהייתה זו ספינת מעפילים ראשונה היוצאת מצפון אפריקה, התבקשו אפרים ואני לבחור בשם לספינה. אפרים הציע את השם "יהודה הלוי" - על שמו של הפילוסוף והמשורר היהודי כן המאות ה-11, תושב טולדו שבספרד, שחיבר את "ספר הכוזרי" וכתב שירי ערגה ואהבה לארץ ישראל - והשם אומץ מיד.

בצהרי ה-10 במאי, מבלי שידענו במחנה דבר על ההתכתבויות האחרונות בין רודי לאפרים, הופיעה, להפתעתנו, בים ספינה קטנה שזוקה עוגן אל מול המחנה. חלף זמן מה עד שהבנו שבספינת המעפילים מדובר כיוון שנאמר לנו בפירוש שהיא תגיע בחסות החשכה. כאשר הבנו שזו אכן ספינת המעפילים, מיהרנו לשלוח את אחד מחברי התנועה לאלג'יר כדי שידוע את דבר בואה

לשליחים ובינתיים עסקנו בהרגעות הרוחות במחנה שיושביו החלו לשיר, לרקוד, ולנפנף בידיהם. חבר התנועה חזר מאלג'יר ואמר כי השליחים ביקשו שנהג כרגיל עד דת הלילה, אבל אנחנו התתלנו בכול זאת לארגן את המחנה ואת יושביו לליל ההעפלה. ביקשנו מהמשפחות לקחת כמה שפחות מטלטלים

ולרכו את השאר באחד האוהלים באופן מסודר. הכטחנו שנשתדל להעבירם לארץ וסייגנו את דברנו בכך שאולי גם ניכשל במשימה זו (ואכן נכשלנו). מהצעירים ביקשנו ללבוש בגדים ככמה שכבות ולא לקחת עמם מטען יד. על פי התוכנית, עם בוא הלילה, ירדו הצעירים אל החוף במצעים הקבוע, יגיעו לנקודת האיסוף (שם ימתנו המבריחים, להם שילמו שליחי המוסד מראש, בסירות גומי) יקבלו את המשפחות שיגיעו אל נקודת האיסוף במכונית המשא, יסייעו בהעלתן לסירות ואחר כך יעלו לספינה בעצמם.

אחר הצהריים הגיעו יאני ואפרים אל המחנה. החלטנו שרפאל ואני נהיה אחראים על שילוח המעפילים מהמחנה ואילו יאני ואפרים יהיו אחראים על קבלת המעפילים על החוף והעלתם על סירות הגומי בעזרתם של חברי ההכשרה.

הערב ירד. הדלקנו את המדורה על ראש הגבעה. הצעירים יצאו לצעדת הערב הקבועה שלהם והגיעו לנקודת האיסוף שעל החוף. קבוצה ראשונה של משפחות עלתה על מכונית המשא, ירדה בנקודת האיסוף והמשאית שבה לאסוף קבוצה שנייה. כשיצאה עם הקבוצה השנייה לנקודת האיסוף, נעצרה המשאית על ידי רכב של המשטרה הצרפתית שחסם את דרכה ואילו כוחות משטרה נוספים כיתרו את המתנה. כנראה שהמשטרה קיבלה דיווח מערביי הכפר על הספינה החשודה שעגנה מול החוף ועל הפעילות יוצאת הדופן שהתנהלה באותו היום במחנה.

איוון חג' (אילן הדס), נהג המשאית, ששמע רכות על אירועי "השבת השחורה" - שאירעו בארץ ביוני 1946 כאשר ערכו הבריטים מעצרים המוניים בכל רחבי הארץ - הורה לכל הנוסעים לרדת מהרכב, לשכב על הקרקע, להתנגד התנגדות פסיבית ולתת לשוטרים הצרפתיים לגרור אותם חזרה למשאית. האנשים נהגו בהתאם להוראותיו ועל השוטרים היה לטחוב אותם, בקושי רב, אחד אחד, אל המשאית. כך הרווחנו זמן יקר ושלחנו מהמחנה את

אתו החברים לחוף. משקיבלו את ההודעה, מיהרו השליחים להעלות את כל המעפילים שהגיעו אל החוף על סירות הגומי של המבריחים ועל הסירות שנשלחו מ"יהודה הלוי" והספינה יצאה לדרכה כשעל סיפונה ארבע מאות מעפילים בלבד.

מעל למאתיים מעפילים נותרו במחנה המכותר. השוטרים הצרפתיים עצרו את השליחים יאני אוסטובסקי ורפאל חמל ועוד כמה חברים מהתנועה ואילו אפרים הצליח לחמוק מהמשטרה הצרפתית ולשוב לאלג'יר. העצורים הובלו לתחנת המשטרה הקרובה בטנס, נרגשים מהצלחתם לשלוח ארבע מאות מעפילים לארץ ישראל ושרו בתאם שירים עבריים וצרפתיים. לאחר ימים אחדים, בהתערבות נכבדי הקהילה היהודית, שוחררו כולם.

לאחר שעובה את חופי אלג'יריה, פנתה הספינה "יהודה הלוי" לפלרמו שבסציליה, שם הצטיידה בפחם והמשיכה בים סוער, כשמשחתת בריטית עוקבת אחריה, לחופי הארץ. על הספינה פיקד ישראל חורב, מקיבוץ שדות ים, אליו התלוו ה"גדעוני" יעקב נצר ומלווה נוסף, איתן שפושניק-מנוחין שמו. אנשי הצוות היו זרים, ספרדים ברובם.

כאשר קרבו לחופי הארץ כבר הקיפו את "יהודה הלוי" ארבע משחתות בריטיות. שתיים מהן נגחו בה, חיילים בריטים עלו על סיפונה, תוך שימוש בגז דמיוני, והשתלטו על הספינה. הספינה נגררה לנמל חיפה ואילו המעפילים גורשו, כנהוג באותם הימים, למחנות המעצר בקפריסין.

במחנה, כאמור, נותרו מעל למאתיים מעפילים שלא הצליחו לעלות על הספינה. מעפילים נוספים המשיכו לנהור לאלג'יר משלוש מדינות צפון אפריקה, לכן הוחלט להקים מחנה מעפילים חדש. המחנה חולק הפעם לכמה מחנות קטנים יותר סביב אלג'יר כשהכשרות של התנועה משמשות להם בסיס. לאחר כחודשיים הגיעה ספינת מעפילים נוספת לחופי אלג'יר, "שיבת ציון" שמה. היא עזבה את צפון אפריקה עם ארבע מאות ואתר עשר מעפילים שגם הם נלכדו בחופי הארץ והועברו למחנות בקפריסין.

לא המשכתי עם המעפילים שנתרו למחנה החדש. לאחר שנשארו סגורים במחנה כיומיים, המשטרה הצרפתית שחררה אותנו ואני התבקשתי לצאת לתנועה הראשונה, שלאחר מלחמת העולם השנייה, של תנועת "דרור"

העולמית שהתקיימה במינכן. מימי בהן-קודר, חברת התנועה, שנבחרה לייצג יחד איתי את התנועה הצפון אפריקאית בוועידה כבד נסעה בכוחות עצמה לפריז. אני, ללא בגדים (למעט אלה שלגופי) ועם מטלטלים ספורים, לקחתי את תעודת הזהות האלג'ירית המזויפת שלי, עליתי על אונייה (מאלג'יריה

לצרפת די היה בתעודת זהות כדי לעבור את הגבול) ותוך שעות אחדות ירדתי בנמל מדסיי.

אחרי כל
תשלחו
בתי את
י הבינו
את אדון
ולשהות
אופרזים

שתי את
והם לא
שבועות
מה ואת
עצמה
להתלונן
שליחים
אגש עם
זרקמתי
זיפורים
השהות
ערד את
הרגעים
ועקורים
פיים את

להתעורר

פרק שישי

הפוגרום

ישבנו בחנותו של מר עובדיה, סם אביטבול ואני. צעקה רחוקה נשמעו מבחוץ והן הלכו והתגברו. מיהרנו אל פתח החנות. במרדד הרחוב צעד המון אדם צמא דם שהלך והתקרב אלינו. ערבים וזעמים הקוראים קדיאות כנגד היהודים ובדאשם צוערים גברים חמושים בגרזנים, חרמשים, סכינים ומגלים. מר עובדיה משך אותי בבהלה לתוך החנות, חטף את התיק שלי מהשולחן, תחב אותו בידיי, דחף את סם ואותי החוצה, הוריד את דלת הגלילה מהפח וברת, בנראה, לביתו. נהרנו שנינו ברחוב. המון הערבים הלך וקרב אלינו. סם תכס זה ידיו והחולצו לרוץ. הוא הכיר את העיר, גרד אותי אחריו בדיצה עד שהגענו לשער עץ גדול מוגף והוא החל לדפוק עליו בכל כוחותיו ולקרוא לבעלי הביח שיפתחו. הוא הכיר את אחת המשפחות שהתגוררה בבית זה, קרא להם שוב ושוב בניב מרוקאי יהודי, עד שלבסוף נפתח השער. בעלי הבית הכניסו את סם פנימה אך את דרכי הסמו.

"מי את?" שאלו. עניתי בצרפתית כמשום שלא ידעתי את שפתם. "מי זאת?" שאלו את סם, "מעולם לא ראינו אותה. תראה את צבע העור השחום שלה, היא ערכיה. החוצה! החוצה!" קראו וביקשו לסגור עליי את השער. באותם רגעים, בהם התחלתי לחשב את צעדיי במידה ובאמת יסגרו בפניי את השער, הייתי בעיר המרוקאית אוג'דה (Oujda), הנמצאת במזרח המדינה בסמוך לגבול עם אלג'יריה.

הגעתי לאוג'דה כאחד עשר חודשים לאחר ששבתי לצפון אפריקה מסידור בן החורש וחצי באירופה. כששבתי לתוניס מאיטליה, קיוויתי להספיק ולהגיע לוועידת התנועה אך לא הספקתי. חברי התנועה מסרו לי את ההחלטות שהתקבלו, סיפרו לי על יציאתה של ספינת המעפילים "שיבת ציון" ועל מחנה

מעפילים נוסף שהוקם בניהולו של כלב קסטל-בולונייזי.

חזרתי לאלג'יר ולשגרת חיי התנועה. תנועת הנוער, שיעורים בעברית, הרצאות על ציונות, טיולים, מקהלת שירים עבריים ועוד. החודשים חלפו, החורף הגיע, ומצבם של המעפילים במחנה החדש שהוקם היה כבי רע. רעב, קור, תנאים תברואתיים ירודים. עד מהרה פשטה מגפת טיפוס בקרב המעפילים וכלב קסטל-בולונייזי, שבמקצועו היה רופא, חזר לעסוק במקצועו והקים מרפאה במחנה. למעט תינוקות אחת שנפטרה, הצליח כלל להציל את שאר המעפילים שחלו במחלות שונות ובראשן מחלת הטיפוס.

למרות מצבם הקשה של המעפילים הרבים, הספינה שהובטח כי תגיע לחופי אלג'יר ותאסוף אותם לא נראתה באופק. למשימה זו גויסה אוניית המעפילים "ברק" אך כבר בתחילת דרכה נקלעה הברק לסערה קשה, מנועה התקלקל וספינה אחרת, "החלוץ" שמה, בפיקודו של נמרוד אשל, גררה אותה לחופי סרדיניה. הברק הושבתה והחלוץ, אמנם באיחור רב, יצאה לחופי צפון אפריקה. לאחר שעגנה מול חופי אלג'יריה עם רדת התשכה, יצאו המעפילים במשאיות אל נקודת האיסוף, אך כוחות גדולים של המשטרה הצרפתית המתינו להם על החוף. ארבעים וארבעה ילדים ובני נוער בלבד הצליחו לעלות על סיפון הספינה. על פי התוכנית, הילדים ובני הנוער הועלו ראשונים לספינה מתוך הנחה שהוריהם יעלו אחריהם. אך בעוד אלה מטפסים על סולמות הספינה, נשמעו מהחוף יריות, שריקות וצעקות, והחלוץ נאלצה להרים עוגן ולהסתלק ללב הים. במשך ימים אחדים שוטטה הספינה לאורך חופי אלג'יר ולבסוף קיבלה הוראות הפלגה חדשה לשוט לחופי איטליה. בהתקרבה לחופי סרדיניה, נכנסה הספינה למפרץ קטן במיצר בוניפצ'יו, לשם ביצוע תיקונים במנועה, אך עד מהרה התגלתה על ידי הצי האיטלקי ונגררה לבסיס הצי במדלנה.

צוות הספינה לא הסכים לקבל את רוע הגזירה. הם למדו את מפת המייצר, את חרשים הנמל ושינו את כל הפרטים הדרושים. כלילה סגרירי חשוך, בחסות העלטה, הצליחה הספינה לחמוק לים הפתוח. למחרת שטה בסמוך לחופי קורסיקה, הצליחה למצוא מחסה במפרץ ג'ירולטה, שם המתינה עד שתברר אליה "הפורצים", אונית מעפילים שיצאה מצרפת עם כמאה ועשרים מעפילים. הפורצים אספה את ארבעים וארבעת הילדים שהיו על סיפון החלוץ,

שטה לחופי ישראל, ולהבריל משחי אוניות המעפילים הקודמות שנשאו על סיפונם מעפילים צפון אפריקאים, הצליחה הפורצים להורידם ליד שפך הירקון בתל אביב מבלי שהתגלתה.

למרות הצלחת הפורצים לפרוץ את הסגר הבריטי על חופי ישראל, היה זה סוף עצוב להעפלה מצפון אפריקה בימי טרום הקמת המדינה. כשמונה מאות וחמישים מעפילים הצלחנו לשלוח מתופי צפון אפריקה לישראל, אך רבים מהם, שדבקו במטרה ולא התייאשו למרות ההמתנה הממושכת ותנאי המתנות הקשים, נשארו מאחור. החלוץ הייתה אונית המעפילים השלישית והאחרונה שהגיעה לחופי צפון אפריקה במסגרת עלייה ב'.

החורף חלף. לקראת חג הפסח של שנת 1948, כאשר היה בדור לכול שבקרוב תוקם מדינה יהודית בארץ ישראל, התקבלה מהסניף המרכזי של התנועה בתוניס דרישה לארגן קבוצות צעירים שיעלו לישראל וייקחו חלק בכוח הלוחם היהודי בארץ. עם קבלת הודעה זו נסעתי לתוניס לשם התייעצויות.

בתוניס דנו בארגון קבוצות הצעירים והוחלט שלכל קבוצה יוצמד חבר תנועה אחד. לאחר שהסתיימו הדיונים יצאתי לתחנת הרכבת בדרכי חזרה לאלג'יר. חברי התנועה ליוו אותי אל התחנה ונפרדו ממני בחום. בהגיעי לאלג'יר המחין לי מברק שנשלח מתוניס. "התנועה התפלגה" נכתב בו, "מרבית המדריכים עברו לתנועת השומר הצעיר". נדהמתי מלשון ההודעה ונתקפתי זעם. הרי לפני שעות אחדות שהייתי במחיצת המדריכים המתפלגים והם הפגינו אחדות וסולידריות תנועית. מיהרתי לתחנת הרכבת, עליתי על הרכבת הראשונה שיצאה לתוניס ולא הודעתי על בואי לא להוריי ולא לחברי התנועה. מתחנת הרכבת של תוניס נגשתי מיד למועדון התנועה. דלת הגלילה מהפח הייתה מורדת, אך לא במלואה. פס אור נראה ברווח שבין הדלת לרצפה. הרמתי אותה וכפי ששערכי מצאתי את מדריכי התנועה, אלה שעזבו אותה לטובת השומר

הצעיר, יושבים במועדון ומתדיינים בנחת. הם הביטו בי בתדהמה. "זה לא המועדון שלכם." אמרתי בזעם, "תצאו מפה. ידעתם להיפרד ממני בחיובקים ובנשיקות לפני יומיים כשנסעתי לאלג'יר, בזמן שכבר ידעתם שאתם עומדים להחפץ ואפילו לא רמותם על כך בחצי מילה. זה כבר לא המועדון

שלכם, מוגי לב, תצאו מפה. תסתלקו מכאן מיד!" המדריכים קמו כולם בשקט ויצאו בלי לומר מילה. סגרתי את המועדון והלכתי לבית הוריי.

עד היום אינני מבינה את סיבות הפילוג במלואן, אך חושרת בכך שאחת המרכזיות שבהן הייתה תסכול מתמשך של מדריכי התנועה מכך שתנועתנו פעלה בעיקר בתחומי הגטו. בגטו התגוררו בעיקר בני השכבות היהודיות החלשות ומדריכי התנועה הביטו בקנאה במדריכי השומר הצעיר שעכדו עם סטודנטים ובני תנועות הנוער. אנחנו ראינו בעבודה עם היהודים מעוטי היכולת שליחות, אך מדריכים רבים נכנעו ל"התפנקו" ורצו לפעול בקרב קבוצות אוכלוסיה מבוססות יותר.

הפילוג העמיד את תנועתנו במצב קשה. בתוניס נותר מדרך אחד בלבד והוא בן שש עשרה, אורי זנה שמו, שלא עבר אל השומר הצעיר. שניים נוספים, עפרה קפניס ויהודה כהן, השתתפו באותם הימים בסמינר של תנועת דרוו באיטליה. שלחתי להם הודעה על הפילוג וביקשתי שישובו בהקדם. כעבור יומיים התקשר אלי שלמה דודו, אחד המדריכים בסניף התנועה שבקזבלנקה. "אנחנו לא צאן". אמר בכעס, "גם לנו יש מה להגיד ואנחנו לא מוכנים לעבור לשומר הצעיר." הוא סיפר ששלמה ברדה, שריכו את פעילות התנועה במרוקו, החליט לעבור ל"שומר הצעיר" וניסה להעביר ביחד איתו את כל מדריכי התנועה. "שלמה כל הזמן דיבר על השומר בצעיר בזלזול, אמר שהם האליטיסטים, ופתאום, בוקר אחד, הוא מחליט לעבור אליהם ובטוח שנלך אחריו כמו כבשים." אמר.

כינסנו ישיבת חירום של סניף התנועה. השתתפו בה מיעוט חברי התנועה שנשארו איתנו והשליחית שפעלו בתוניסיה. בתום הישיבה הוחלט שאסע לקזבלנקה ואחליף את שלמה ברדה. הפילוג אירע בדיוק כאשר היה עלינו לארגן את משלוח קבוצות הצעירים ארצה והחלטנו שעל אף הקשיים שהביא עלינו הפילוג אנחנו נמשיך לדרך במשימתנו.

שוב מצאתי את עצמי ללא ניירות מתאימים, הפעם הייתי זקוקה לדרך שיאפשר לי לנסוע באופן "חוקי" למרוקו. פניתי לאיוון תג' (אילן הדס), נהג מכונית המשא של מחנה העלייה שהקמנו בסמוך לטנס. לאחר שסיים את תפקידו במחנה, יצא איוון לקורס זויף מסמבים של המוסד בצרפת וחזר

לאלג'יר כזיפן מקצועי. פגשתי אותו בערב וביקשתי ממנו לזייף עבורי מסמך שיאפשר לי לנסוע כבר בבוקר המתחרת למרוקו.

"אני לא מזייף ניירות בלילה", אמר, "הצבעים באור של מנורת השמל לא אמינים."

החלטנו לנסוע עוד באותו הלילה לאורן (Oran) הנמצאת בקרבת גבול אלג'יריה-מרוקו. שכרנו חדר במלון ובבוקר זייף בעבורי איוון דרכון. שמי החדש היה חנה מלכה ומקצועי, שוב, תופרת.

נסעתי לקזבלנקה. היה זה ערב פסח. מכריי במרוקו קיבלו אותי בחום ובאותו הערב הצטרפתי לליל הסדר אצל אלי אוחיון שאמנם לא היה חבר בתנועה שלנו, אך הכרנו בסמינר ההגנה בו השתתפנו שנינו. התגוררתי אצל משפחתו במשך ימי החג ובתומם השתתפתי לראשונה בחיי ב"מימונה" שהייתי שונה מזו שהכרתי, בהמשך, בארץ.

עיקר החגיגות נערכו בערב יציאת החג עצמו. הבתים כולם היו פתוחים למבקרים אשר עברו מבית לבית ואכלו מאכלים מסורתיים, שתו ושרו. התפעלתי מאד מהחמימות של יהודי מרוקו שלא אפיינה לא את יהדות תוניסיה ולא את זו האלג'ירית. בקרב יהודי מרוקו שררה אווירה של פתיחות, חום ואירוח מכל הלב. תבונה זו הגיעה, אמנם, לשיאה בחגיגות המימונה, אך הרגשתי בה במשך כל שהותי בקזבלנקה, הן בבית משפחת אוחיון שאצלם התארחתי במשך תקופה ארוכה והן בהמשך כשהתגוררתי בבית משפחת דנינו.

עם תום החג פניתי במרץ לשיקים וארגון התנועה במרוקו וכך למדתי להכיר את חברי סניף התנועה בקזבלנקה. מועדון התנועה היה בביתה של פיבי, אחת מחברות התנועה המתגוררת כיום בקיבוץ פלמחים. היא החגורה במרכז ה"מלח", השכונה היהודית, ויחד איתה ועם חברים נוספים ארגנו את סניף התנועה מחדש ועד מהרה המשכנו בשגרת הפעילות של התנועה (הוצאות, שיחות, שיעורים בעברית, טיולים ומסיבות).

בערב ה-14 במאי, ישבנו אני וחברים נוספים במועדון התנועה ושמענו ברדיו את קולו של דויד בן גוריון מכריז על הקמת מדינת ישראל. התרגשנו התרגשות גדולה מאד. החלום שלנו התגשם. החזון שלמענו פעלה הצינונית,

למענו פעלנו אנו, הפך למציאות. ידענו שהמלאכה עוד רבה, שבין הכרזה על הקמת מדינה ובין ביסוסה, פיתוחה וחיווקה יש פער רב. לא היינו תמימים לגבי תגובת הערבים במזרח התיכון וגם סכיבנו, בצפון אפריקה. לכן, עוד באותו ערב, החלטנו להציב חברים מהתנועה בפינות רחוב ונקודות אסטרטגיות, בעיקר ב"מלח", כדי לקדם פדעות, במקרה שיפרצו כאלו, דבר שלשמחתנו לא אירע.

החלטנו שהגיע הזמן לפתוח בהכנות למבצע שליחת קבוצות הצעירים לישראל. צעירים שרצו לעלות ארצה נמצאו במרוקו בשפע. תפקידנו היה למצוא דרך להעביר אותם לאלג'יר, ממנה המושך המסע היה פשוט יחסית. במרבו התנועה בעיר יקבלו הצעירים פספורטים מזויפים שבעזרתם ישוטו למרסיי ושם יחברו להמוני הפליטים היהודים האירופים שהועלו, עתה באופן גלוי, לישראל.

לשם כך שיתפתי פעול ה עם סם אביטבול. גם אותו הכרתי בסמינר ההגנה שנערך בהכשרת רוביגו. סם היה בחור צעיר, רזה אך תזק, עם שערות בלונידניות מתולתלות, עיניים כחולות שקועות וסנטר בולט וסמכותי. החלטנו להתחוות ל"ליווג נאהבים", לנסוע יחד לעיר הגבול אוג'דה (Oujda) ולחפש דרכים למעבר בלתי לגאלי של הגבול. סם הכיר את העיר מכיוון ששנה לפני כן הוא חצה דרכה את הגבול עם קבוצת צעירים בדרכם למתנה "מרגוע ובריאות" שהקמנו. הגענו לאוג'דה, סיירנו ברחובותיה ובסמוך לגבול על אופניים ששכרנו, נפגשנו עם אנשים שונים, ולבסוף מצאנו שלוש דרכים למעבר בטוח של הצעירים:

דרך אחת - מעבר דגלי בין שתי גבעות שקפל קרקע עמוק הפריד ביניהן, צידו האחד שייך למרוקו, השני לאלג'יריה. דרך שנייה - התחוות לקבוצות "צופים" שעוברים את הגבול בגלוי על אופניים לשם פעילויות צופיות שונות, מעשה שהיה מקובל באותם הימים. דרך שלישית - שחייה לאורך קו החוף. וכוחים לגיטימיים במרוקו, שנחמם כרכת דרך אנוכה, ויצאים אל החוף האלג'ירי.

לאחר שמצאנו את שלוש הדרכים להעברת הצעירים את הגבול, היה עלינו לארגן מקומות בהם ייקלטו הצעירים באוג'דה טרם מעבר הגבול. בצד האלג'ירי, בעיר גבול קטנה בשם מרנייה (Marnia), הבטיח הרב המקומי לדאוג לצעירים. לשם מציאת פתרונות באוג'דה נפגשנו עם סוחר יהודי עמיד, מר עובדיה שמו,

שהצליח לסדר שני מעונות שבהם יוכלו הצעירים להעביר את הלילה לאחר שיגיעו ברכבת מקובלנקה. מר עובדיה היה אדם מזכיר ומכובד באוג'דה, לכן, מתוקף קשריו, הסכימו מנהל בית הספר אליאנס ורב הקהילה לתרום עבורנו כל אחד את המבנה שתחת אחריותו - בניין בית הספר ובית הכנסת.

הכול היה מוכן. בבוקר יום ראשון ניגשנו סם ואני לחנותו של מר עובדיה בשוק כדי לסגור את הפרטים האחרונים של מבצע העברת הצעירים המרוקאים לאלג'יר. מר עובדיה היה אדם שחום עור, שערותיו השחורות מסורקות היטב והוא ענב עניבה על תולצתו הלבנה גם בימי יוני החמים בהם שהינו באוג'דה. פתאום נשמעו צעקות המון הפורעים צמאי הרם שצעדו, חמושים בכלי משתית שונים, במעלה הרחוב.

לאחר שמר עובדיה הותיר את סם ואותי אל מחוץ לחנותו, הוריד את דלת הגלילה וברח. לאחר שרצנו ברחוב, סם דפק על שער העץ של מכריו בכל כוחותיו וקרא בשמם של בעלי הבית. לאחר שפתחו והסכימו להכניס דק אותנו פנימה, מכיוון שחשבו אותי לערבייה, התחנן בפניהם סם שיתירו לי להיכנס, הסביר שאני יהודיה, שאני ממנהיגות התנועה הציונית בצפון אפריקה, שאם ישאירו אותי בחוץ גורלי יהיה מר, והם השתכנעו לבסוף ונתנו לי להיכנס פנימה.

נכנסנו לחצר גדולה של ביח ים תיכוני טיפוס המוקפת דירות, בשתי קומות, שפנו אל החצר. את הדירות אכלסו משפחות יהודיות, כשהנשים והילדים מבליים את מרבית זמנם בחצר, שם בישלו, כיבסו, ריכלו ושיחקו. עתה לא נראו לא נשים ולא ילדים בחצר בה שררה אנדרלמוסיה גדולה. גברים התרוצצו אנה ואנה, גרדו רהיטים וערמו אותם לעדמה ענקית שהוצבה כנגד שער העץ העבה שלוחותיו ממסומרים היו בלוחות ברזל רחבים. סם מיהר לעזור להם ואילו אני עליתי לקומה השנייה ונכנסתי לאחד החדרים.

החדר היה שקט ואפלולי. התריסים מונפים כולם וקרני אור מעטות נכנסו בין החרכים. בצמוד לקירות ניצבו מיטות שכוסו שמיכות אוריינטליות מגומרות, במרכז החדר עמד שולחן גדול וסביבו כיסאות. בפניה אחת ארון בגדים ובפינה אחרת ארון כלים קטן ושולחן מטבח. החדר היה דיק מאדס, אך רחש שנשמע כמו מלמול חרישי משך אותי לאחת המיטות. הצצתי תחתיה והבחנתי בעיניים

מבדיקות של אישה המתפללת בלחש ומצמידה לחזה את תינוקה. הזרקפתי, לא ידעתי מה עליי לעשות עכשיו מכיון שלא התכונתי לזחול גם אני מתחת לאחת המיטות. אלומת אור בקעה מאחד התריסים. ניגשתי לתרים, שנתר מעט פתוח, ומבעד לפחח הצר הצלחתי לראות את הרחוב ואח שער הכניסה לחצר.

צעקות המון הערבים הלכו וגברו ואיחן עלו קולות חפילת נשים נוספות שהסתתרו תחת המיטות. לבסוף הם הופיעו, בראשם צועדים אלה החמושים שהניפו את גרוניהם, חרמשיהם, סכיניהם ומגליהם באוויר. הם הגיעו אל השער והחלו לדפוק עליו ולדחוף אותו בכוח. הם הכו בו שוב ושוב, בעוד הגברים למטה מתכוננים לקבל את פניהם במידה ויצליחו לשבור את השער, למרות שהם היו רבים וחמושים מאיתנו. בחוץ צעקות הערבים והחבטות בשער, בפנים קול התפילות ובכי הנשים, ואילו אני עומדת צמודה אל התריס, מתבוננת באלה שבאו להרוג אותנו בשל יהדותנו, מתפללת בכל לבי שהפורעים לא יצליחו לפרוץ את השער, ועל גופי משתלטת חולשה נוראית ורצון להקיא.

לאחר ניסיונות חוזרים ונשנים התייאשו הערבים ופנו לחפש טרף קל יותר מאיתנו. הם התרחקו מהשער ואיתם הלכו קריאותיהם האימומות ונחלשו, עד שנתר רק שקט. אף אחד לא זז. כולם נשארו במקומותיהם. הגברים בעמדותיהם, הנשים מתחת למיטות, אני ליד התריס. לחדר נכנס גבר שמנמן כבן ארבעים וחמש. הוא הלך כפוף, למרות שהתריסים היו מוגפים והיינו בקומה השנייה, הביט בי מבט מעורפל, כאילו לא ראה אותי, הלך לארון הכלים, לקח סכין מטבח גדולה וחלל את מתחת לאחת המיטות.

תושבי הבית כולו המשיכו לקפוא על מקומם. גם אני לא העזתי לצאת מהחדר כי ידעתי שאינני רצויה בבית זה ושהוכנסתי פנימה רק בזכות הפצרותיו של סם. משחלף הזמן ודבד לא אירע, עזרתי עוז ורכנתי לצד המיטה תחתה הסתתר אותו גבר שאחז בסכין המטבח הגדולה.

"למה אנחנו מחכים?" שאלתי.

"לצדפתים". ענה.

חזרתי להציץ ברחוב מבעד לפתח הצר שבתריס. לאחר כשעה וחצי של שקט מתות הבתני בקצין צדפתי, מלווה שני קצינים זוטרים נוספים, קרב

אל שער הבית. מדיו היו נקיים ומגוהצים, מעוטרים באותות הצטיינות שונים, מגפיו מצוּחצחים, כפפות על כפות ידיו והוא אוחז באלה כאילו הייתה שרביט. הוא צעד במעין שחצנות ניוחה, והביט, יחד עם שני מלוויו, סביב. רעש של שלשלאות ברזל נשמע ושלשה טנקים הופיעו אחריהם. לאחר שחלפו הקצינים והטנקים לאורך הקיר החיצוני של הבית, נעלמו בפנית הרחוב - ואיתם הלך ודעך רעש השלשלאות של המשוריינים - הבית כאילו התעורר לחיים. הנשים יצאו אל מתחת למיטות, הגברים החלו להסיר את הרהיטים מהשער. סם ואני הודינו למכריו על שהחביאו אותנו בביתם ויצאנו התוצה. החלטנו שאסע מיד לקובלנקה ואדווח לשליחים באלג'יר על הפוגרום ושסם יישאר באוג'דה כדי לאמזר את הנוקים, כדי לעזור לקהילה היהודית המקומית וכדי לבדוק כיצד אנחנו ממשיכים בקידום המבצע שלשמו הגענו לאוג'דה.

ניגשתי לתחנת הרכבת, קניתי ברטיס ועליתי לרכבת שחנתה בתחנה ועמדה לצאת בתוך כרבע שעה. שני ערבים עלו על הרכבת וראיתי כי הם מחפשים מישהו. הם פנו לנוסעים, שאלו אותם אם ראו את ה"שחורה" ומיד הבנתי שהם מחפשים אותי. צעדתי במסדרון הרכבת כשאני מקפידה להפנות את גבי אל האנשים לצידם חלפתי. לבסוף הבתנתי במשפחה צדפתית עם ילד קטן והתחלתי לשחק איתו כדי שאראה כאחת מבנות המשפחה. הרכבת עמדה לצאת מהתחנה, שני הערבים שחיפשו אותי ירדו חזרה אל הרציף ואני יכולתי לנשום לדיוחה.

הגעתי לקובלנקה ומיר התקשרתי אל השליחים באלג'יר. דיווחתי להם על הפוגרום, עדיין לא היו בידיי ממדי היקפו, אך תיארתי להם את מה שראיתי. נאמר לי שעליי למהר ולנסוע למרכז המוסד בפריז כדי לדווח על הפוגרום, אך לשם כך היה עליי לשוב לאוג'דה כדי להתעדכן בפרטיו. מכיון שביום הפוגרום חיפשו אותי, החלטתי להסות את המראה שלי בעודתה של דינה, אשתו של סם. לבשתי שמלה מפוארת, נעלתי סנדלי עקב גבוהים, חבשתי טורבן והרכבתי משקפי שמש גדולים. בדרך לתחנת הרכבת הבחנתי פתאום במורה שלי מהתיכון אותה לא פגשתי מזה שמונה שנים.

"נדיה". קראה בהתרגשות מיד כשהבחינה בי.

באוג'דה ניגשתי אל מר עובדיה שקיבל את פניי בחום למרות שעייני

היו עצובות. הוא לקח אותי לראות את נפגעי הפוגרום ששוכנו בבית הספר אליאנס שכיתותיו הוסבו כולן לחדרי שינה. נכנסתי פנימה. משפחות שלמות ישבו על הארץ, הן צוידו בפתילות לשם בישול, במזון ובמזרונים לשם שהיה ממושכת במקום. הסחובבתי בין הכיתות השונות בהן שלטו ריחות בישול ושאון המשפחות שבתיהם נשרפו.

משיחה עם סם ועם ניצולי הפוגרום נודעו לי ממדי ההרס. באוג'דה נרצחו שישה יהודים ועשרות רבות של בתים הועלו באש. אך עוד באותו היום, הופצה שמועה שקרית בג'רדה (Djerada), העיירה הסמוכה לאוג'דה, על כך שהיהודים באוג'דה התנפלו על הערבים ושחטו אותם. תוך זמן קצר החנפלו המון ערבים על יהודי העיירה, גם שם נשרפו עשרות בתים ומעל לארבעים יהודים נרצחו בגרוניהם וסכיניהם של הפורעים הערבים.

בערב ניגש אלי ראש הקהילה היהודית של העיר.

"לבר לי אליך," אמר בקול שקט, "ואני מבקש שתתייחסי לדבריי בריצינות." המשיך בנימה מתרפסת מעט, "בבקשה ממך, הפסיקי לשלוח צעירים לעבר הגבול. לפחות למשך זמן מה. אני מבקש. אנא." חייכתי, נזכרתי בשני היהודים שהתחממו בצריף במרומי האלפים לאחר שניסו לחצות את הגבול על רעת עצמם. אך איש זה, שדיבר אלי עד לאותו הרגע באיפוק, חשב שאני לועגת לו והוא התפרץ לעברי בזעם. "אתם ילדים או אנשים אחראיים?" שאל בכעס, "מי שולח נערים לחציית גבול דרך עיר שהתחולל בה פוגרום וזאת לאחר יומיים בלבד?"

"לא שלחנו אף איש לעבר הגבול." אמרתי לו, "אני יכולה להבטיח לך." מבידור קצר שערכתי נודע לי שצעירים מרוקאים רבים חיפשו באופן עצמאי דרכים לחצות את הגבול מתוך הנחה שמאלג'יריה יוכלו לעלות למדינת ישראל כדי להשתתף במלחמת העצמאות.

ביום שלמחרת חזרתי לתחנת הרכבת בתחפושי, נסעתי לאלג'יר ונפגשתי

עם שליחי המוסד עמם סיכמתי את לוח הזמנים והפגישות שלי בפריז. שוב החלפתי והזיות. את שמי חנה מלכה, כפי שנכתב בדרכון המזויף איתו נסעתי למרוקו, השארתי באלג'יר, וחזרתי לשמי הקודם, ראשל טוויטו, שהופיע בתעודת הזהות האלג'ירית המזויפת למחצה שלי, וטסתי לפריז.

בבירה הצרפתית ערכתי סדרת פגישות. נפגשתי עם נשיא מדינת ישראל הצעירה, חיים וייצמן. ראייתו כבר הייתה חלשה מאד, הוא הרכיב משקפים שחורות והתעקש לדבר איתי בצרפתית. אני התעקשתי לדבר איתו דווקא עברית וכך שוחחנו. אני סיפרתי לו על הפוגרום בעברית והוא שאל אותי שאלות בצרפתית והבטיח שיעלה את העניין במוסדות המדינה החדשים.

בהמשך נפגשתי עם משה סנה, שעד לקום המדינה היה מפקד ארגון ההגנה. הדגשתי בפניו את הצורך הדחוף בארגון תאי הגנה ואספקת נשק בכל הקהילות היהודיות במרוקו. הוא האזין לדבריי ובאמת שלת בהמשך שליתים מיוחדים למרוקו שארגנו תאי הגנה בכל קהילה וקהילה האימנו את חבריה בהגנה עצמית.

פגישות נוספות ערכתי עם: לואיס סגל, נציג ה"ג'וינט" בפריז, לו סיפרתי על המשפחות היהודיות הרבות שנתרו ללא קודת גג באוג'דה ובג'רדה, וביקשתי עזרה כספית דחופה מה"ג'וינט". עם עקיבא לוינסקי, נציג עליית הנוער, ממנו ביקשתי שעליית הנוער תתחיל לפעול במרוקו. ועם נציג ה"חלוץ" ממנו ביקשתי להקים הכשרה חקלאית בצרפת לתבדי התנועה משלוש ארצות צפון אפריקה, מאחר וההכשרות בריווה ורוביגו נסגרו.

שכתי לאלג'יר ומשם, מצוידת בדרכון של חנה מלכה, נסעתי לקזבלנקה. הפעם התאדחתי אצל משפחת דיניו. הבן הבכור, אברהם, שייסד בארץ את ארגון זהב"י למשפחות ברוכות ילדים, התעקש שאגור אצלם, בדירת הגג בה התגוררה משפחתו. אם המשפחה הייתה אלמנה וגידלה חמישה ילדים. למרות התנגדותי, התעקשה האם שאחד מילדיה יישן על הרצפה וייתן לי את מיסתו. בכל בבוקר לא נתנה לי האם לעזוב את הבית ללא ארוחת בוקר. האירוח החם של משפחת דיניו נגע ללבי. בני המשפחה עלו בהמשך ארצה ולקחו חלק פעיל בבניית המדינה.

חזרתי לפעילותי במסגרת התנועה בקזבלנקה. המשכנו בפעילות הסדירה של התנועה וארגנו את קבוצות העלייה לישראל. ב-14 ביולי 1948 התקיימה הוועידה השנתית של התנועה באלג'יריה. מבחינתי, ההחלטה החשובה ביותר בוועידה זו הייתה ההחלטה שבחדש ספטמבר אעלה סוף סוף לישראל. עזבתי את קזבלנקה ואת מקומי בסניף התנועה החליפה בת דודתי רחל.

נסעתי לבקור את הוריי וסיפדתי להם בהתרגשות על ההחלטה שהתקבלה בוועידה. במשך ארבע השנים בהם פעלתי בתנועה זכרתי את המשפט שהטחתי בהוריי כאשר עזבתי את לימודי הכימיה באלג'יר ושכתי לתוניס מאחר והם מנעו ממני לעלות באותם הימים ארצה. "לא רציתם שאני אעלה". אמרתי אז כבעס, "בסדר. אבל אני אכנס לתנועה. אני אפעל בתנועה. וכוא יום שאתם תתחננו בפניי שאעלה לישראל". כך עשיתי, במשך ארבע שנים, עתה כבר רצו הוריי שאעלה ארצה, אקים בית ומשפחה, ואחיה כאן את החיי.

פרק שביעי

הרבים

עמדתי בחבורה גדולה של בני נוער ומבוגרים בנמל של מרסיי, למרגלות האוניה האיטלקית "קזרטה" (Caserta). שוטר צרפתי עמר לפני כבש האוניה ורשימת שמות בידוי.

"חיים קורנגולד". קרא בקול. עזבתי את החבורה והתייצבתי לפני השוטר. "אני חיים קורנגולד" הודעתי. השוטר הציץ בפניי, מחק את שמי מהרשימה ואפשר לי לעלות על סיפון האוניה.

לא הגעתי לנמל של מרסיי לבדי, אלא בחברת ארבעה עשר בני נוער, יוצאי תוניס, שריכזתי במסגרת "עליית הנוער". היה זו הפרויקט האחרון שאותו ביקשתי להגשים טרם עלייתי ארצה - לקחת עמי קבוצה ראשונה של בני נוער צפון אפריקאים במסגרת עליית הנוער ובכך להביא את הפרויקט החשוב הזה, שהחל לפעול באירופה עור בראשית שנות ה-30, גם לצפון אפריקה.

לאחר שהוחלט בישיבת התנועה כי הגיע זמני לעלות ארצה, נפררתי מחברי בקזבלנקה ושכתי לתוניס. התקשרתי למשה ברסלבסקי, נציג הקיבוץ המאוחד לסדרי עלייה במרסיי, והבעתי את רצוני לארגן קבוצת נועד במסגרת עליית הנוער. ברסלבסקי בידך על החלטתי ואני ניגשתי למלאכת איתור בני הנוער מהם אקים את קבוצת העלייה הראשונה. לשם כך פניתי בתחילה למשפחות שבניהם או בנותיהם הבכורים כבר עלו ארצה במסגרות אחרות והפכו לחברי

הרבים. מרבית ההורים ראו זאת בעין יפה ושמחו לשלוח את ילדיהם אל אחיהם הגדולים בארץ. כמו כן פניתי למשפחות ציוניות שהבדתי בתוניס וגם מקרבם היו כאלה שקיבלו את הצעתי בברכה, ביניהן משפחת צרפתי, שעודה רבות לתנועתנו ולשליחים, ומסרה לירי את בתם מרלן ובנם חויד. לאחר שגייסתי ארבעה עשר בני ובנות נועד, שהצעירה ביניהם הייתה בת עשר והמבוגר בן

שלוש עשרה, שבתי והתקשרתי למשה ברסלבסקי והודעתי לו שקבוצת הנוער מוכנה.

בפרק הזמן הקצר בו נערכו הכנוח העלייה האחרונות, עסקתי בגיבוש הקבוצה. ערכתי להם פעילויות שונות, ניהלתי איתם שיחות על ישראל, הקיבוץ והצינונות, ואף הקמנו קופה משותפת. כשמועד הציאה לארץ הגיע, התכנסנו כולנו בשרה התעופה של תוניס, הורי הנערים והנערות נפרדו מהם בגאווה ובצער וגם הוריי באו להיפרד ממני. עלינו על מטוס טובלה שספסליו ניצבו לאורך קירות המטוס. המנוע טרטט, המטוס המדיא, ולאחר זמן לא רב נחת מצידי השני של הים התיכון בשדה התעופה מרסיי.

משה ברסלבסקי קיבל את פנינו בשדה התעופה ולקח אותנו ל"וילה גאבי", בית הילדים של המוסד במרסיי, שעמר על שפת הים. בוילה רוכזו נערים ונערות רבים ממחנות העקורים באירופה. יחד איתם היינו אמורים לעלות לישראל ובינתיים קבוצת הנוער "שלי" השתתפה בפעילויות שאורגנו לבני הנוער יוצאי המחנות ועיקרן פעילויות ספורטיביות שונות.

מרבית בני הנוער מהמחנות באירופה לא היו מצוידים בדרכונים, לכן שוטרי הגמל במרסיי הסתפקו ברשימה שמית של העולים המיועדים. במקום להתחיל ולסדר לנו דרכונים, העריפו נציגי המוסד לצורך אחתנו לרשימות העלייה וכל אחד מאיחנו קיבל פתק עליו רשום היה שם. ביקשתי מחברי קבוצתי לשנן את השם שרשום היה על הפתק וכך עשיתי אני. שמי, כאמור, היה חיים קורנגולד ואיתו עליתי על סיפון האוניה האיטלקית "קורטה". האוניה לא הורשתה להצטייד במזון, כך שידענו מראש שהמזון בהפלגה יהיה מוקצב ומצומצם. ריכזתי את חברי קבוצתי על האוניה וארגנו יחד את חפצינו במקום שהוקצה לנו על הסיפון.

צבי, נציג השומר הצעיר, שמונה כאחראי מטעם המוסד על נוסעי האוניה, ניגש אלי, לאחר שנודע לי כי אני דוברת איטלקית. הוא ביקש ממני לשמש קשרית עם צוות האוניה האיטלקי כשתפקידי המרכזי הוא חלוקת מוצרי מזון שתרמו לנו המלחים ממלאי מזונם למשפחות עם ילדים קטנים. יתר הנוסעים אכלו בצמצום בחדר האוכל במשמרות. לאחר כמה ימי שיט, גיליתי, לתדהמתי, שדווקא בני הנוער מקבוצתי "מתגבים" למשמרוח נוספות בחדר

האוכל ורתחתי מזעם. בינסתי את חברי הקבוצה, נפתי בהם ארוכות, והתופעה אכן פסקה.

ההפלגה עברה בשקט. הים היה נוח ובני הנוער עסקו מהבוקר עד הערב בפעילויות שונות - שרו, רקדו ושיחקו. אני החיידרתי עם המזריכים האחרים ועם מלחי האוניה איתם שוחחתי איטלקית. כך חלפו להם חמישה ימים עד שנגלה לפנינו קו חוף רחוק. זירזתי את חברי קבוצתי לארגן את תפצייהם ואני לבשתי בגדים שאימא הכינה עבורי לכבוד המאורע. התכנסנו על הסיפון והתרגשנו מאד. קראנו קריאות שמחה ובכינו בשקו החוף הלך והתקרב ולפנינו נגלה הר הכרמל. לבסוף ניתן היה לראות את העיר חיפה ואת הגמל שנכנסנו בשעריה.

לפני שעזבנו את מרסיי, שלחתי מברק לקיבוץ רגבים והודעתי להם על הגעתי. הבטחתי לבני הנוער מקבוצתי שבנמל ימתין לנו נציג מקיבוץ רגבים שיבוא לקחת אותנו אל הקיבוץ, אך לאבובתי הגדולה, אף אחד מהקיבוץ לא בא. לעומת זאת, ניגש אלי זאב מיגרט, שליח הקיבוץ המאוחד מקיבוץ בית השיטה, והודיע לי כי נאמר לו שעליו לקבל את פניי. לאחר שעברנו את תהליך הקליטה המקובל - רישומו כעולים וריסוסנו בדי-די-טי - העמיסו אותנו על משאית איתה הגענו למעונו הראשון בישראל - מחנה העולים בפרדס חנה. בדרך למחנה התפעלתי מנוף הארץ עליו הרצאתי פעמים רבות כל כך בצפון אפריקה ועתה הוא נגלה לפניי. בכניסה לפרדס חנה נסענו לאורך שדרת העצים המקבלת את פני הבאים למושבה עד היום, ואני לא יכולתי שלא להתרשם מבנות המושבה הצעירות שהסתובבו כולן במכנסיים קצרים. הגענו אל מחנה העולים שמוקם בבסיס צבאי נטוש של הצבא הבריטי. העולים שוכנו באולמות שינה גדולים, כשהמיטות מסודרות זו לצד זו, ולרשותנו עמדו חדר אוכל, מקלחות ושירותים.

בבוקר יום המחרת לקחתי את הכסף מהקופה המשותפת של קבוצתנו ויצאתי אל מרכז העיירה כדי להמירו למטבע ישראלי. הפקידים בבנק התפלאו מכך שבעולה חזשה אני מדברת עברית באופן חופשי והציעו לי שלוש כרטיסים להצגה שעלתה באותו הערב בתיאטרון של המושבה. חזרתי בשמחה אל מחנה העולים והודעתי לחברי קבוצתי ששניים מהם יבואו איתי להצגה.

בערב, נרגשים מכך שאנחנו זוכים לראות לראשונה הצגה בישראל, התיישבנו באולם התיאטרון של פרדס חנה. האור ירד, המסך עלה, השחקנים הופיעו על הבמה ודיברו כולם - יידיש.

באותם הימים, תושבי הארץ, לא העלו על דעתם שישנם עולים חדשים דוברי עברית שאינם יודעים לדבר גם יידיש. אני זוכרת שפגשתי אדם מבוגר שפנה אליי ביידיש ואני הסברתי לו שאני לא מדברת את השפה. "את עושה את עצמך". אמר כלא מאמין, "את עושה את עצמך כי את מתביישת."

ביום למחרת הופיע במחנה העולים דן קריב, הגזבר של רגבים.

"לא יכולתם לבוא לאוסף אותנו מהנמל?" שאלתי אותו.

"לא יכולנו להפסיד יום עבודה". אמר ואני נאלצתי לקבל את ההסבר.

במלחמת העצמאות הוקמו "משלטים" - נקודות ישוב יהודיות - בסמוך לנקודות חיכוך עם מדינות ערב השכנות. כאשר הגעתי ארצה, רגבים היה משלט צבאי וטרם עבר לנקודת הקבע שלו. המשלט רגבים ישב בהרי אפרים, ו' ב"אל-בוטימט", כקילומטר מקיבוץ גל-עד ובסמוך לקו הגבול הירדני.

יחד עם דן עלינו על אוטובוס שלקח אותנו לקיבוץ גל-עד. משם היה עלינו לצעוד ברגל את הקילומטר הנוסף כדי להגיע אל המשלט. השעה הייתה שעת בין ערביים, השדות שלמרגלות הרי אפרים נצבעו אדום ורועה צאן בדיוק שב מהמרעה עם עדר הצאן שלו. כאשר הגענו אל המשלט חברי רגבים קיבלו אותנו בהתרגשות. חברי קבוצת הנוער שלי נפגשו עם אחיהם אותם לא ראו זמן רב ואני פגשתי חברים שלא ראיתי זה שלוש וארבע שנים.

רגבים היה מחנה צריפונים בעלי קירות מגן שמולאו אבנים. במתנה היה חדר אוכל, מקלחת מפת, מקלט שהחברים חפרו ומגדל תצפית שאויש לאורך כל שעות היממה. מטביב נחפרו תעלות מגן והוצבו גדרות תיל ומעבר לגבול ניתן היה לראות את חיילי צבא עיראק. הערב ירד ותבתי רגבים אדגנו עבורנו מסיבה מאולתרת. בלילה התפורנו בין צריפוני המשלט ולמחרת בבוקר היה עלינו לשוב למחנה העולים בפרדס חנה.

נשארנו במחנה העולים כשבוע שבמהלכו חיפשתי להם מעון במסגרת

עליית הנוער. ניגשתי אל משרדי הסוכנות היהודית וזרכם הסודתי את העברת הקבוצה למוסד "אונים" הנמצא בסמוך לכפר סבא. לאחר שליוויתי אותם למוסד החדש וראגתי שהם יקבלו את כל הנחוץ להם, נפרדתי מבני הנוער, עליתי על האוטובוס ונסעתי לקיבוץ גל-עד. הפעם צעדתי לבדי את הקילומטר שהפריד בין הקיבוץ למשלט שם, סוף סוף, יכולתי להתחיל ולבנות את חיי בישראל. אגב, קבוצת הנוער שהבאתי עמי ארצה, הועברה, לאחר חודשים אחדים ובעזרת מזכירות הקיבוץ המאוחד, לקיבוץ שפיים וכך מומשה מטרתי - לדאוג לקליטתם כחברת נוער בקיבוץ.

לשם הקמת קיבוץ בישראל, היה על חבריו לעבור תהליך של הכשרה וגיבוש. כפי שכבר סיפרתי, חברי קבוצת רגבים החלו את ההכשרה בקיבוץ בית אורן וכשהתרחבו עברו לבית השיטה. את השלב הבא, שנקרא "עצמאות", עשתה הקבוצה בכפר סבא, שם למדו החברים כיצד להתארגן באופן עצמאי כקיבוץ ושם אוחד הגרעין הצפון אפריקאי עם גרעין של יוצאי איטליה שעברו הכשרה בגבעת ברנר ובדגניה א'. כשפרצה מלחמת השחרור עלו הגברים והנשים הרוזקות למשלט באל-בוטימט והאמהות עם הילדים נותרו בכפר סבא.

הצטרפתי למשלט כשמלחמת העצמאות עוד הייתה בעיצומה. באזור שלנו היה שקט יחסית, אך מדי פעם החיילים העיראקים נהגו לירות לעברנו. כבר ביום המחרת להגעתי למשלט עבדתי בסיקול אבנים. בערב נאמר לי שבמשך חצי לילה אשמור במגדל השמירה ובמחצית השנייה אוחלף באילן ברנס שהגיע כמה ימים לפניי מאלג'יר. שנינו נבחנו ביכולות השימוש, הפידוק וההרכבה של הנשק וכך עבר עליי השבוע הראשון במשלט. ביום סיקלתי אבנים, במשך מחצית הלילה שמרתי ובמחצית השנייה ישנתי בצריף אותו חלקתי עם שתי נשים, הלנה ונעמי.

בשבוע שלאחר מכן עברתי ביעור יחד עם חברה נוספת, פנינה שמה. היה עלינו לסמן את שורות העצים אותם צריך היה לשתול לפי המבנה הטופוגרפי של האזור. הבחורים חפרו בורות על פי השורות שסימנו וכולנו יחד שתלנו כשלושים אלף שתילי עצים אותם היה עלינו להשקות כי האביב הגיע ולא ירדו די גשמים. כיום נקרא מקום זה "גבעת הרקפות" הסמוך לקיבוץ גל-עד.